

УДК [352/354:332.1]:336.22(477)

ОСНОВНІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВОТВОРЧОГО ПАТРІОТИЗМУ НАЦІЇ

кандидат економічних наук, професор, Карпінський Б.А.,

кандидат економічних наук, доцент, Пак Н.Т.

Львівський національний університет ім. І. Франка, Україна, Львів

Предмет дослідження – особливості формування державотворчого патріотизму і його регіональний аспект

Мета дослідження – вивчення основ формування державотворчого патріотизму.

Метод дослідження історичний, порівняльний, літературний, описовий, статистичний

Результати роботи: У статті досліджено ставлення громадян до інституту податків, проаналізовано сутність терміну «державотворчий патріотизм нації», акцентується увага на кількісній складовій державотворчого патріотизму. Дана характеристика регіональним особливостям державотворчого патріотизму, розглянуто питання самодостатності місцевих бюджетів. Здійснено акцент на особливостях становлення основ державності у козацькі часи, формування фінансової та податкової систем даної доби.

Галузь застосування результатів: дані дослідження можна використовувати у навчальному процесі, при викладанні навчальних дисциплін «Історія України», «Фінанси», «Бюджетна система», «Податкова система»

Висновки: Людина – її національна свідомість, духовні потреби, національно-громадянська належність, переконання, матеріальний

добробут – є основою змісту процесів творення національної суспільної системи.

Сучасний патріотизм повинен включати в себе економічну складову, а саме ставлення людей до інституту податків. Податки є кількісним вимірником фактичного державотворчого патріотизму нації щодо конкретизації реальної участі (нинішніх та майбутніх) платників податків у забезпеченні фінансової складової життєзабезпечення й розвитку держави.

Лише той народ, загалом та кожен громадянин зокрема, у якого системно сформовано, виховано важливість почуття та розуміння потреби власної участі у творенні держави шляхом безпосереднього фінансового (податкового) забезпечення її розвитку може розраховувати на свою життєздатність, динамічність і перспективи в сучасному конкурентному просторі.

Становленню фінансової системи Козацької держави сприяла внутрішня економічна політика Богдана Хмельницького (уніфікація оподаткування, дотримання єдиних правил економічної гри) та зовнішня політика (за одними напрямками – лібералізація, за іншими – протекціонізм).

Оскільки регіони різняться чинниками розвитку, то соціально-економічний розвиток не однаковий, а, відтак, податкові надходження будуть різні. Зменшення чисельності населення приводить до зменшення чисельності трудових ресурсів, а, відтак, до зменшення чисельності платників податків.

Не зважаючи на те, що статистичні дані свідчать про збільшення податкових надходжень у регіонах держави за останній період, можливо стверджувати, що вони все ж зменшуються, оскільки не враховано темпи інфляції грошової одиниці.

Кожен орган регіональної влади повинен володіти своїми фінансовими джерелами, достатніми для вирішення соціально-економічних завдань конкретного регіону. Бюджетні надходження є потужними важелями стимулювання суспільного розвитку, регулювання економічного розвитку території. Серед найвагоміших проблем місцевих бюджетів є їх розбалансованість. Причому, розбалансованість як вертикального, так і горизонтального характеру. Зокрема, щодо вертикального збалансування, то основним завданням в цьому контексті є приведення у відповідність обсягів фінансових ресурсів того чи іншого рівня регіонального управління з обсягами завдань та повноважень, які на нього покладаються.

Ключові слова: держава, національна суспільна система, патріотизм, регіон, населення, податки, місцеві бюджети, козацька держава, Б. Хмельницький, державність.

кандидат економічних наук, професор, Карпинский Б.А., кандидат економічних наук, доцент, Пак Н.Т. Основные аспекты государственного патриотизма нации/ Львовский национальный университет имени Ивана Франко, Украина, Львов

Предмет исследования – особенности формирования государственного патриотизма и его региональный аспект

Цель исследования – изучение основ формирования государственного патриотизма

Метод исследования: исторический, сравнительный, литературный, описательный, статистический.

Результаты работы: В статье исследованы отношения граждан к институту налогов, проанализированы сущность термина «государственно патриотизм нации», акцентируется внимание на количественной составляющей государственно

патриотизма. Данная характеристика региональным особенностям государственно патриотизма, рассмотрены вопросы самодостаточности местных бюджетов. Осуществлено акцент на особенностях становления основ государственности в казацкие времена, формирование финансовой и налоговой систем данной эпохи.

Область применения результатов – исследования можно использовать при изучении учебных дисциплин «История Украины», «Финансы», «Бюджетная система», «Налоговая система», «Региональное управление и территориальное планирование»

Выводы: Человек – ее национальное сознание, духовные потребности, национально-гражданская принадлежность, убеждения, материальное благосостояние – является основой содержания процессов создания национальной общественной системы.

Современный патриотизм должен включать в себя экономическую составляющую, а именно отношение людей к институту налогов. Налоги являются количественным измерителем фактического государственно патриотизма нации по конкретизации реального участия (нынешних и будущих) налогоплательщиков в обеспечении финансовой жизнеобеспечения и развития государства.

Только народ, в общем и каждый гражданин в частности, в которого системно сформирован, воспитаны важность чувства и понимание необходимости собственного участия в создании государства путем непосредственного финансового (налогового) обеспечение ее развития может рассчитывать на свою

жизнеспособность, динамичность и перспективы в современном конкурентном пространстве.

Становлению финансовой системы казацкой державы способствовала внутренняя экономическая политика Богдана Хмельницкого (унификация налогообложения, соблюдение единых правил экономической игры) и внешняя политика (по одним направлениям - либерализация, по другим - протекционизм)

Поскольку регионы различаются факторами развития, то социально-экономическое развитие не одинаково, а значит, налоговые поступления будут разные. Уменьшение численности населения приводит к уменьшению численности трудовых ресурсов, а, следовательно, к уменьшению численности налогоплательщиков. Несмотря на то, что статистические данные свидетельствуют об увеличении налоговых поступлений в регионах государства за последний период, возможно утверждать, что они все же уменьшаются, поскольку не учтены темпы инфляции денежной единицы.

Каждый орган региональной власти должен обладать своими финансовыми источниками, достаточными для решения социально-экономических задач конкретного региона. Бюджетные поступления являются мощными рычагами стимулирования общественного развития, регулирования экономического развития территории.

Среди наиболее значимых проблем местных бюджетов является их разбалансированность. Причем, разбалансированность как вертикального, так и горизонтального характера. В частности, по вертикальной сбалансированности, то основной задачей в этом контексте является приведение в соответствие объемов финансовых ресурсов того или иного

уровня регионального управления по объемам задач и полномочий, которые на него возлагаются.

Ключевые слова: государство, национальная общественная система, патриотизм, регион, население, налоги, местные бюджеты, Казацкое государство, Б. Хмельницкий, государственность.

Candidate of economic sciences, professor, Boris Karpinskyi Boris, Candidate of economic sciences, associate professor Natalia Pak Natalia Key aspects of patriotism nation state building/ Lviv national university the name of I. of Franco, Ukraine, Lviv

The subject of research is especially the formation of state patriotism and regional aspects

The purpose of research - the study of the foundations of the state form of patriotism

Method of research: historical, comparative, literature, descriptive statistics.

Problem: In the article attitude of citizens is investigational toward the institute of taxes, essence of term "state-creative patriotism of nation" is analysed, attention is accented on the quantitativ econstituent of state-creative patriotism. This description to theregional features of state-creative patriotism, the question of all-sufficientness of local budgets is considered. An accent is carried out on the features of becoming of bases of the statesystem in Cossack times, forming of the financial and taxsystems.

Results work:in the past in scientific researches a term was notexamined state-creative patriotism, a quantitative constituentwas not analysed, did not undertake to attention him regionalaspect and factors of regional development. At the same timeand such important aspect of

researches as question of forming of bases of the Ukrainian financial system, government dues and duties was examined fluently.

CONCLUSIONS Humanity – them national consciousness, spiritual necessities, nationally-civil belonging, persuasion, material welfare – is basis of maintenance of processes of creation of the national public system.

Modern patriotism must include for itself an economic constituent, namely attitude of people is toward the institute of taxes. Taxes are the quantitative measuring device of actual state-creative patriotism of nation in relation to the specification of the real participation (present and future) of taxpayers in providing of financial constituent of life-support and development/

Only that people, on the whole and every citizen in particular, it is system formed in that, importance of sense and understanding of necessity of the own participating is educated in creation of the state by the direct financial (tax) providing of him development can count on the viability, dynamic and prospects in modern competition space.

Becoming of the financial system of the Cossack state was assisted by the domestic economic policy of Bohdan Khmelnytskyi (unitization of taxation, observance of only rules of economic game) and foreign policy (after one direction is liberalization, after other is protectionism).

As regions are differed in the factors of development, then socio-economic development not identical. And consequently and tax receivables will be different. Reduction to the quantity of population results in reduction to the quantity of labour resources, and consequently and to reduction to the quantity of payers.

Data testify to the increase of tax receivables in 2014 on 13 million hryvnyas. Every government body must own the financial sources sufficient for a decision socially – economic tasks to the region. Budgetary

receivables are the powerful levers of stimulation of community development, adjusting of economic development of area.

Among the most ponderable problems of local budgets there is their disbalance. Thus, disbalance of both vertical and horizontal character. In relation to balance on a vertical line, then here is bringing basic tasks to conformity of volumes of financial resources of that or other level of management and by the volumes of tasks and plenary powers that on him

Keywords: the state, national public system, patriotism, region, population, taxes, local budgets, Cossack state, B. Khmelnytskyi, state system.

Вступ.

Національне суспільство є життєздатним лише за умови, що воно розвивається на основі об'єктивних суспільних законів і навколо свого національного суспільство-утворювального ядра – людини національної. Спрощена схема формування цієї системи така: сім'я – група людей – громада – суспільство. Отже, людина – її національна свідомість, духовні потреби, національно-громадянська належність, переконання, матеріальний добробут – є основою змісту процесів творення національної суспільної системи.

Слід наголосити, що прихильники теорії інституціоналізму справедливо вважають, що в процесі відтворення виникають такі відносини, які є немінучими, постійними, тобто набувають статусу інститутів, котрі потребують відповідного юридичного оформлення. Ринкова економічна система, заснована на підприємницькій ініціативі власників капіталу, лібералізації видів діяльності, високопродуктивному і високоефективному виробництві, передбачає лише економічні методи стимулювання [1].

Виходячи з мети дослідження, доцільно зупинитися на характеристиці таких інститутів як: інститут сталого національного

способу мислення і інститут податків. Інститут сталого національного способу мислення включає в себе таке поняття як виховання національного патріотизму.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Слід зазначити, що вивчення патріотизму є нерозривне з вивченням державності України. Ці проблеми у своїх дослідженнях розглядали науковці М. Андрусак, Л. Винар, О. Вінтоняк, П. Гой, Д. Дорошенко, Т. Мацьків, О. Оглоблин, Н. Полонська-Василенко та ін., виходячи із державотворчих традицій українського народу окремо від російського чи польського суспільства.

Водночас і такий важливий аспект українознавчих досліджень як питання формування основ української фінансової системи, державних податків та повинностей розглядався побіжно.

У працях українських науковців другої половини XIX-XX ст., зокрема, О. Лазаревського, В. Барвінського, В. Модзалевського, М. Слабченка, А. Єршова, В. Дядиченка, В. Борисенка та інших, які займалися вивченням соціально-економічних процесів, питання фінансової системи займало другорядну роль, вивчення питання державних податків та повинностей населення не було комплексним.

Регіональні дослідження були в полі зору українських науковців ще на початку і в середині XX ст. Ними займалися А. Ващенко, К. Воблий, А. Діброва, П. Першин, С. Рудницький та ін. Поступово сформувалися потужні школи дослідження проблем регіонального соціально-економічного розвитку, визначальний внесок у створення яких зробили М. Долішній, Б. Данилишин, С. Дорогунцов, Ф. Заставний, І. Лукінов, І. Михасюк, В. Павлов, М. Паламарчук, Є. Пірожков, М. Пістун, В. Пила, С. Писаренко, В. Поповкін, О. Шаблій, І. Школа. Після здобуття Україною незалежності регіональні дослідження активізувалися.

В той же час у дослідженнях не розглядався термін

державотворчий патріотизм, його кількісна складова, не брався до уваги його регіональний аспект та чинники регіонального розвитку.

Предмет дослідження – особливості формування державотворчого патріотизму і його регіональний аспект.

Метою статті є вивчення основ формування державотворчого патріотизму. **У відповідності до поставленої мети завданнями статті є:** дати оцінку державотворчого патріотизму; з'ясувати, які види державних податків та повинностей існували на території України в історичному аспекті; дослідити регіональний аспект державотворчого патріотизму.

Метод дослідження історичний, порівняльний, літературний, описовий, статистичний

Постановка проблеми. Патріотизм – це любов та відданість Батьківщині, прагнення своїми діями служити її інтересам. Патріотизм передбачає гордість за матеріальні і духовні досягнення свого народу, своєї Батьківщини, бажання збереження її характерних особливостей, її культурного надбання та захист інтересів своєї громади, народу в цілому. Історичне джерело патріотизму – це формування прив'язаності до релігії в традиціях своїх предків, землі свого народження, рідної мови, народних традицій та культури.

Філософи та політологи визначають патріотизм як суспільний і моральний принцип, який характеризує ставлення людей до своєї країни та проявляється у певному способі дій і складному комплексі суспільних почуттів, що узагальнено називається любов'ю до своєї батьківщини. Це одне з найглибших почуттів, яке закріплювалося століттями та тисячоліттями розвитку відокремлених етносів. Це соціально-політичне явище, якому притаманні природні витoki, власна внутрішня структура, що в процесі суспільного розвитку наповнювалася різним соціальним, національним і класовим змістом.

Результати дослідження. На нашу думку, сучасний патріотизм повинен включати в себе економічну складову, а саме ставлення людей до інституту податків.

В патріотизмі окремого працівника важливе значення відіграє його прагнення до соціальної самореалізації в організаційній структурі, яка визначається її прибутковістю, престижністю, перспективністю у фінансово-економічному просторі території.

Державотворчий патріотизм нації – це все, що народ загалом та кожен громадянин зокрема роблять в інтересах творення незалежної, суверенної, цивілізованої держави. За своєю природою державотворчий патріотизм нації можливо оцінювати на основі використання двох підходів: якісного та кількісного. Кількісний підхід раніше не розглядався, оскільки не було запропоновано зрозумілих й переконливих кількісних критеріїв такого оцінювання державотворчості, та й науковці (практики) зупинялись більше на якісних параметрах.

Властиво, із наукового доробку випливає висновок, що податки є кількісним вимірником фактичного державотворчого патріотизму нації щодо конкретизації реальної участі (нинішніх та майбутніх) платників податків у забезпеченні фінансової складової. Виходячи з цього, необхідно цілеспрямовано формувати умови, щоб платнику податків як громадянину було зрозуміло і приємно в душі, що саме від нього, від його активної державотворчої позиції у матеріальному вираженні, тобто від його безпосередньої матеріальної (податкової) участі залежать можливості процесу державотворення і саме на цей концепційний аспект має йти наголос на всіх рівнях (а не спрощено – давай гроші).

Лише той народ, загалом та кожен громадянин зокрема, у якого системно сформовано, виховано важливість почуття та розуміння

потреби власної участі у творенні держави шляхом безпосереднього фінансового (податкового) забезпечення її розвитку може розраховувати на свою життєздатність, динамічність і перспективи в сучасному конкурентному просторі. Слід зазначити, що питання ставлення до податків розглядалися в різні історичні періоди, коли мова велася про державність.

Так, характеризуючи угоду 1654 р., професор О. Оглоблин вказував, що утворення Козацької держави була подія міжнародного значення, що свідчила про визнання влади Війська Запорозького на Україні та відповідних прав гетьмана як єдиного володаря держави. Дослідник наголошує, що нова держава була суверенною та легітимною. «Держава Руська» стала «Війська Запорозького Україною», і це було повним і остаточним визнанням української національно-визвольної революції, її справедливості, легальності й конституційності. Фактично, це було визнання *de jure* нової Української козацької держави. Головною ознакою її суверенності, вважає цей дослідник, була особа і влада гетьмана як голови держави та її уряду. Влада гетьмана мала всенародний характер [2, с. 11]. Хмельницький Б. ввів у 1654 р. нову систему оподаткування. Мито збирали у розмірі двох золотих з кожних 250. Це було в 2,5 рази менше порівняно з тарифом 1643 р., що діяв в Україні до Визвольної війни [3].

В Українській козацькій державі фінанси підпорядковувалися гетьману, вони були невіддільні від його приватного господарства. Важливою статтею поповнення Державного скарбу були доходи від торгівлі. Існував ряд внутрішніх торгових зборів, що їх платили на торгах і ярмарках, зокрема возове – від возів, помірне – від мір збіжжя, повідерщина – від продажу відрами спиртних напоїв, а на дорогах – мостове, перевіз. Торговці сплачували різні збори, зокрема

мито від місця, кількості й різноманітності. У ході Визвольної війни запроваджується також система державних повинностей (виконання робіт на користь війська) як складова частина української фіскальної системи. Однак, незважаючи на складні умови Визвольної війни середини XVII ст., фінанси України в цілому були добре організовані. Державний скарб, успішно долаючи труднощі, виконував покладені на нього важливі функції. Отже, основними прибутками часів козацької держави були податки і торгівля.

Фінансова система яка сформувалася у ході Української національної революції під проводом Б. Хмельницького враховувала місцеві особливості, не вдаючись до повного копіювання фінансової системи Речі Посполитої Тому формування останньої дозволяє краще зрозуміти процеси державотворення, починаючи з доби Хмельниччини, оскільки існування власної фінансової системи є однією з важливих ознак державності.

Досить цікавим в нашому дослідженні є аналіз регіонального аспекту державотворчого патріотизму. Коротко зупинимося на характеристиці терміну «регіон».

Науковці стверджують, що даний термін був відомий вже в кінці XIX століття. В Словнику іноземних слів І.Ф. Бурдона і А.Д. Міхельсона (1877р.) цей термін визначався як „країна, область, простір, повітря”. В географії і регіональній економіці регіон вважається багатозначним поняттям. Він вживається як синонім терміну „район”, звідси – регіональний, тобто той що відноситься до району, районів [4].

Найважливіша характеристика регіону – його цілісність, що має певну спільну (схожу) характеристику природно-географічних, соціально-економічних, демографічних, національно-культурних, історичних та інших ознак. Під „регіоном” у нашій країні розуміють

частину державної території, яка має певні природно-кліматичні, економічні, етнокультурні, історичні та інші особливості. Згідно з визначенням, даним у Хартії регіоналізму, прийнятій Європейським парламентом в 1988 р., регіоном є „...гомогенний простір, який має фізико-географічну, етнічну, культурну, мовну спільність, а також спільність господарських структур та історичної долі” [4].

Регіон як цілісне соціально-економічне територіальне утворення може мати характерні, властиві тільки йому, риси розвитку, структуру господарства й народногосподарську спеціалізацію. Він же може мати й свої специфічні проблеми.. Тому від того, наскільки правильно й вдало визначені регіони, ступінь відповідності їх системі адміністративно-територіального устрою країни, а також сформульовані критерії їх розвитку, багато в чому залежить успіх реалізації регіональної політики.

Отже, регіон – основна складова частина територіального устрою країни. Соціально-економічна однорідність регіону є привабливою рисою регіону як об’єкта управління, але для того щоб регіон набув статусу об’єкта управління необхідно, щоб межі регіону збігалися за адміністративними межами. Тобто держава законодавчим актом визначає адміністративно-територіальний устрій закріплює адміністративні межі. Так утворюються адміністративно-територіальні одиниці (АТО). Слід пам’ятати, що межі регіону необов’язково збігаються з межами утворених АТО. Адже основою утворення регіону є об’єктивні процеси, а основою утворення АТО – суб’єктивні [5].

Оскільки регіони різняться чинниками розвитку, то соціально-економічний розвиток не однаковий. А відтак і податкові надходження будуть різні. Розрахунки показників щільності господарської діяльності вказують на територіальну нерівномірність значень індексів щільності господарської діяльності. Так, за показником капіталовкладень

лідером є Донецька область і Київська область (точніше м. Київ). За вартістю основних фондів на першому місці Донецька і Дніпропетровська області. Прикордонні області (Донецька, Львівська, Чернівецька) відрізняються найвищою забезпеченістю транспортними шляхами.

Показники щільності господарської діяльності в цілому використовують для обґрунтування питань охорони навколишнього середовища, раціонального використання природних ресурсів, а також природно-господарської збалансованості.

Провідною складовою частиною сукупного ресурсного потенціалу регіону є його людські ресурси. Основу для формування людських ресурсів, як продуктивної сили складає народонаселення.

Таблиця 1

Регіональні показники щільності господарської діяльності в областях України
(на 1 км кв.; % до середньої по Україні)

Область	Заселеність	Індекси щільності господарської діяльності			
		Капітало вкладення	Вартість основних виробничих фондів промисловості і с/г	Довжина залізниць	Довжина автомобільних шляхів з твердим покриттям
1	2	3	4	5	6
Україна	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Вінницька	86,7	59,1	63,7	125,8	103,9
Волинська	60,4	48,1	45,1	81,6	75,9
Дніпропетровськ	142,6	171,6	161,4	130,6	85,5
Донецька	238,9	240,6	224,5	165,7	100,7
Житомирська	60,8	42,1	45,3	99,7	82,6
Закарпатська	111,1	74,3	56,7	135,1	88,4
Запорізька	89,5	107,0	313,1	97,3	76,5
Івано-	117,2	97,9	94,1	91,7	107,8

Київська	181,4	229,5	145,2	80,8	89,7
Кіровоградська	59,0	61,9	121,2	94,7	69,6
Луганська	125,8	130,9	146,0	118,6	67,3
Львівська	145,3	122,8	103,1	159,6	116,5
Миколаївська	62,7	77,1	76,6	83,2	62,6
Одеська	92,9	100,0	70,3	91,2	74,2
Полтавська	70,5	79,6	78,2	78,7	84,2
Рівненська	68,7	62,8	57,9	77,6	74,8
Сумська	70,6	75,9	75,4	91,7	72,7
Тернопільська	98,5	69,8	65,4	113,0	123,7
Харківська	118,7	123,6	114,2	128,7	77,5
Херсонська	50,9	57,3	58,5	42,5	56,8
Хмельницька	87,3	67,2	61,5	93,9	107,5
Черкаська	86,3	78,2	85,8	82,7	88,3
Чернівецька	133,6	79,3	77,0	151,1	124,1
Чернігівська	52,6	42,3	45,2	74,5	62,0

Таблиця 2

Основні демографічні показники 2015 року у порівнянні з 2014 роком

Показник	2014		2015
кількість народжених	465 893	▼	411 783
коефіцієнт народжуваності	10,8	▼	9,6
кількість померлих	632 667	▼	594 795
коефіцієнт смертності	14,7	▼	13,9
природний рух населення	-166774	▼	-183012
коефіцієнт природного руху	- 3,9	▼	- 4,3
кількість померлих дітей у віці до 1 року	3603	▼	3318
коефіцієнт смертності дітей у віці до 1 року	7,5	▼	7,7
сальдо міграції	+22592	▼	+14233
сальдо міграції (на 10 000 осіб)	+5,3	▼	+3,3

Джерело: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (За даними державної служби статистики України)

Народонаселення, або населення – це сукупність людей, що проживають у межах відповідних територій (світ, материки, країни, області, міста, села та ін.). Виходячи з того, що людина є основним

творцем суспільного багатства, можна стверджувати, що чисельність населення та кваліфікація його працездатної частини (трудових ресурсів) є провідним фактором, який обумовлює можливості економічного розвитку.

В першій половині ХХ століття, населення України, зокрема українці, пройшли нелегкі випробування війнами, репресіями, голодомором, депортаціями. За окремими оцінками демографічні втрати України за цей період становлять близько 16 млн. осіб.

Нині, на початок ХХІ століття, кількість населення України скорочуватись й надалі, з 2001 року до 2016 року чисельність людності України зменшилась на 6%. У 1993 році, було зафіксовано найбільшу чисельність населення України – 52,2 млн осіб. Проте в кінці 90-х років минулого століття Україна почала втрачати населення. Зокрема, кількість людності в Україні в 2001 році в порівнянні з 1993 роком скоротилась на 7,2% [4]. До основних показників, які характеризують населення в Україні відносяться його чисельність, густота, національний склад та статевовікові характеристики. Останній всеукраїнський перепис населення відбувся у 2001 році. Україна за чисельністю населення є однією з великих держав Європи. За чисельністю населення в країнах наша держава поступається тільки Росії, а серед країн Європи – лише Великобританії, Італії та Франції.

Чисельність населення України станом на 01.01 2017 складає 42млн. 590 тис. 900 осіб(42 млн. 760,5 тис. осіб (на 01.01.2016), 42 млн.928 тис. 9 осіб (на 01.01.2015), 45млн.426тис.249 чоловік (на 01.01.2014)).

Вже за початок лютого 2016 року чисельність населення зменшилася на 21,8 тис. осіб. Міське населення становить 69,1%, сільське – 30,9%. Загальна тенденція щодо численності населення в

Україні – зменшення чисельності населення, що спостерігається в усіх без винятку областях України.

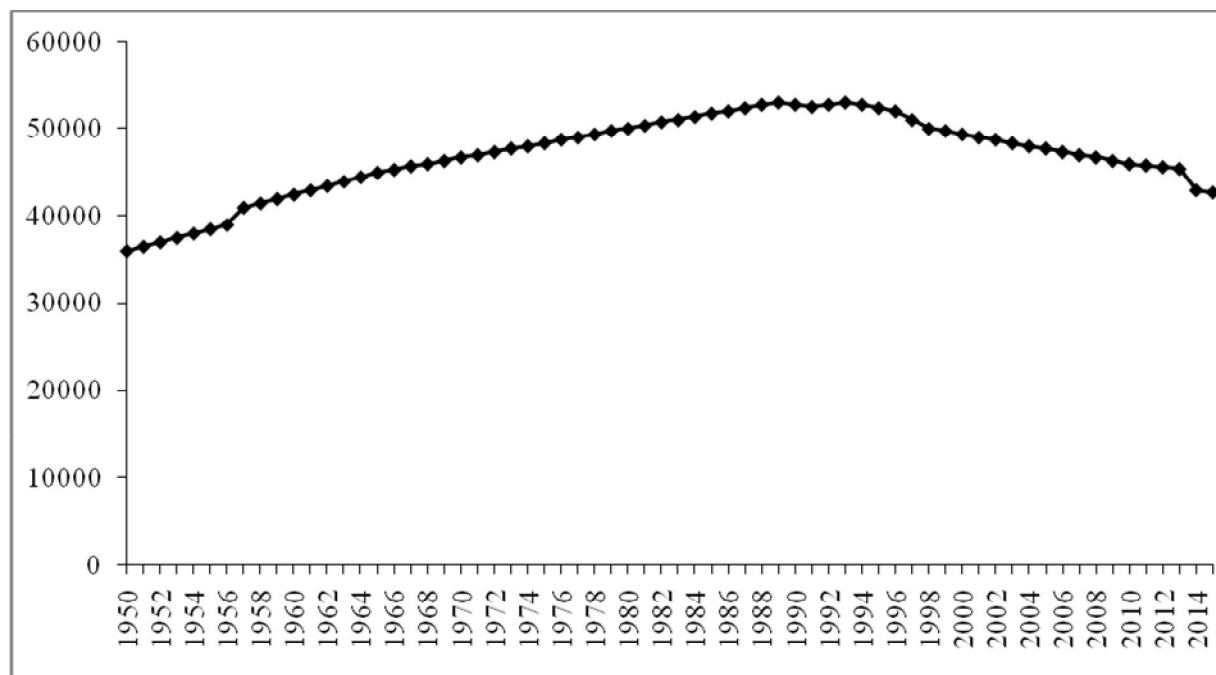

Рис. 1. Зміна чисельності населення України 1950–2014 роки

Чисельність населення найбільше впливає на формування контингенту трудових ресурсів в Україні у цілому і в регіонах зокрема. Зазначимо, що до трудових ресурсів певної території (країни, регіону) відносять ту частину населення, «яка має необхідний для трудової діяльності освітній, професійно-кваліфікаційний рівень, фізичний розвиток і стан здоров'я. У Світовому банку підраховали, що трудові ресурси в Україні скорочуються на 160 тисяч осіб щороку. Трудові ресурси в Україні скорочуються на 0,75% в рік, що в еквіваленті становить близько 160 тис. осіб щороку.

За оцінками, досліджень науковців, до 2050 року чисельність населення в Україні скоротиться до 35 млн. осіб. При цьому впродовж наступних 30 років частка непрацюючого населення похилого віку, яка нині знаходиться на рівні 22%, досягне понад 40%. Вплив старіння населення на робочі місця посилює міжнародна міграція, за роки перехідного періоду до середини минулого десятиліття близько 2,5

млн. українців емігрували, в основному до Росії та Західної Європи [4].

Таким чином, зменшення чисельності населення приводить до зменшення чисельності трудових ресурсів, а відтак і до зменшення чисельності платників податків. В статті 8 Податкового кодексу України зазначається, що встановлені цим Кодексом податки і є обов'язковими до сплати на усій території України, крім випадків, передбачених цим Кодексом.

Саме аналіз формування дохідної частини державного бюджету дає нам повну картину про розміри податкових надходжень. Дані свідчать про збільшення податкових надходжень у 2014 році на 13 млн. гривень. Відрахування з податку на прибуток у 2013 р. становили 54993,8 млн. грн., а в 2014 р. – 40 201,5 млн. грн., що свідчить про зменшення відрахувань податку на прибуток на 14492,3 млн. грн., відрахування з податку на додану вартість у 2013 р. становили 181716,9 млн. грн., у 2015 р. – 189 240,5 млн. грн. Дані свідчать про збільшення відрахувань на 7523,6 млн. грн. Збільшення розміру плати за користування надрами призвело збільшення відрахувань до Державного бюджету: 2013 р. – плата за користування надрами 14 225,3 млн. грн., 2014 р. – 19 620,4 млн. грн., що на 5395,1 млн. грн. більше.

Нині надзвичайно актуальним питанням стає зміцнення фінансової основи місцевого самоврядування та покращення бюджетного забезпечення територіальних громад. В цьому контексті, одним з головних завдань бюджетної політики не лише на 2016 рік, а й на довгострокову перспективу, має стати створення умов для реалізації принципу фінансової автономії місцевого самоврядування: створення системи самодостатніх місцевих бюджетів та побудови

справедливих міжбюджетних відносин державного та місцевих бюджетів.

В Україні існує низка проблем в фінансовому забезпеченні органів місцевого самоврядування, зокрема пов'язаних із: невідповідністю між завданнями органів місцевого самоврядування і ресурсами, необхідними для їх виконання; невизначеністю критеріїв фінансового вирівнювання та розподілу місцевих субвенцій; необґрунтованим обмеженням використання позикових капіталів; суттєвим домінуванням трансфертів над власними фінансовими ресурсами; обмеженою часткою надходжень від місцевого оподаткування [8].

По-перше, із року в рік відбувається зниження рівня фінансової забезпеченості делегованих державою місцевому самоврядуванню повноважень. Якщо в 2009-2010 роках делеговані повноваження забезпечувалися на 86-89% від реальної потреби, в 2013 році лише на рівні 80%, а в 2014 році – 82,2 %. При цьому за різними галузями делегованих повноважень (державне управління, освіта, охорона здоров'я, соціальний захист) рівень забезпеченості коштами складає лише від 41,2 до 65,9% від реальної потреби [9]. По-друге, для забезпечення стабільного виконання делегованих державою повноважень органи місцевого самоврядування змушені щорічно відволікати все більшу частку своїх, і без того мізерних, власних ресурсів від реалізації самоврядних повноважень (житлово-комунальне господарство, благоустрій, транспортна сфера, утримання бюджетної та дорожньої інфраструктури, місцеві програми соціально-економічного розвитку тощо) покладених на них законодавством. Органи місцевого самоврядування змушені були спрямовувати на фінансування делегованих повноважень в 2009 – 2011 роках від 25,6 до 33,4 відсотків власних ресурсів (доходи, що не

враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів), в 2012 році - 37,4 %, а в 2013 році цей показник дорівнював – 38,7%. По-третє, частка видатків місцевих бюджетів, спрямованих на реалізацію повноважень органів самоврядування з надання власне муніципальних послуг (благоустрій, утримання і розвиток інфраструктури, транспортне забезпечення), залишається, на жаль, найменшою серед країн Європи. Рівень же бюджетної забезпеченості на утримання і розвиток міської інфраструктури у розрахунку на одного жителя в Україні є найменшим серед країн Європи, так у Польщі цей показник складає 5600 грн., а це у 28 разів більше ніж в Україні (200 грн.). По-четверте, щорічно зростає рівень залежності місцевих бюджетів від трансфертів з Державного бюджету України (в 2007 році частка трансфертів з Державного бюджету України у доходах місцевих бюджетів складала 43,3%, а в 2012 році – 53,6%, в 2014 рік залежність склала 54%). По-п'яте, органи місцевого самоврядування ще не мають дієвих інструментів для збільшення податкових надходжень до місцевих бюджетів. По-шосте, в Україні відсутня належна державна підтримка розвитку територій. При наявності різноманітних державних програм розвитку регіонів фактично з державного бюджету відбувається фінансування лише невеликої їх кількості і в незначних, у порівнянні із потребою, обсягах. Дефіцит ресурсів на фінансування державних цільових програм у сфері житлово-комунального господарства вже перевищує 10 млрд. грн. По-сьоме, держава недостатнє фінансує соціальні та податкові пільги надані нею, а це негативно впливає на якість бюджетного забезпечення територіальних громад. В той же час для багатьох місцевих бюджетів гострою залишається проблема забезпечення пільг з послуг зв'язку та компенсаційних виплат за пільговий проїзд окремих категорій громадян в міському пасажирському та

залізничному транспорті. Рівень забезпечення коштами державного бюджету потреби в компенсаційних виплатах за пільговий проїзд у міському пасажирському транспорті складає в середньому 55%, потреби в оплаті пільг з послуг зв'язку – 85%, потреби в компенсаційних виплатах за проїзд у залізничному транспорті – 32%. Окрім цього, існує проблема податкової заборгованості державних підприємств перед місцевими бюджетами щодо компенсації втрат доходів місцевих бюджетів, що не враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів, внаслідок надання державою податкових пільг. По-восьме, незадовільний стан фінансування видатків на утримання органів місцевого самоврядування, очевидно, не створює умов для підвищення ефективності муніципального управління. Умови оплати праці працівників органів місцевого самоврядування змінювалися останній раз 22 лютого 2008 року. З того часу мінімальна заробітна плата підвищувалася понад 20 разів і зросла майже в 3 рази, тобто з 515 до 1550 грн. на кінець 2016 р. (зокрема, у 2016 р. її підвищення проходить у 3 етапи: на першому становитиме – 1378 грн.; на другому – 1450 грн.; на третьому – 1550 грн.). На теперішній час посадові оклади спеціалістів з вищою освітою встановлені на рівні посадових окладів обслуговуючого персоналу. Відсутнє будь-яке співвідношення між посадовими окладами спеціалістів та обслуговуючого персоналу, а посадові оклади керівників впритул наблизилися до окладів їхніх підлеглих.

Якщо до вищесказаного проаналізувати виконання бюджету м. Львова за 2015, то до загального фонду бюджету, без врахування міжбюджетних трансфертів, надійшло 2 млрд. 269,5 млн. грн. Це 109,8% до уточненого плану. Тобто додатково у бюджет надійшло 201,7 млн. грн., у порівнянні з минулим роком надходження до загального фонду бюджету збільшились на 496, 3 млн. грн.[10].

В цілому в 2015 році податкові надходження становили – 2 158 785,4 тис. грн., з них податки на доходи, податки на прибуток, податки на збільшення ринкової вартості – 1293756,5 тис. грн. (за планом – 1079 00,0 тис. грн.), в тому числі - податок на доходи фізичних осіб 1289970,2 тис. грн.(за планом –1072 100,0 тис. грн.), податок на прибуток підприємств – 386,3тис. грн.(за планом –7200,0 тис. грн.). Як бачимо, бюджет не до отримав 333.7 тис. грн. з податку на прибуток підприємств.

Отже, значна частина проблем місцевих бюджетів залишаються на даний час не вирішені. Не зважаючи, на збільшення доходів місцевих бюджетів(без врахування між бюджетних трансфертів) лєвова частка коштів на вирішення тих чи інших питань, зокрема, соціальний захист, освіта, охорона здоров'я виділяється з державного бюджету. А на надання власне муніципальних послуг (благоустрій, утримання і розвиток інфраструктури, транспортне забезпечення) виділялася незначна частина власних коштів.

Висновки. Людина – її національна свідомість, духовні потреби, національно-громадянська належність, переконання, матеріальний добробут – є основою змісту процесів творення національної суспільної системи.

Сучасний патріотизм повинен включати в себе економічну складову, а саме ставлення людей до інституту податків. Податки є кількісним вимірником фактичного державотворчого патріотизму нації щодо конкретизації реальної участі (нинішніх та майбутніх) платників податків у забезпеченні фінансової складової життєзабезпечення й розвитку держави.

Лише той народ, загалом та кожен громадянин зокрема, у якого системно сформовано, виховано важливість почуття та розуміння потреби власної участі у творенні держави шляхом безпосереднього

фінансового (податкового) забезпечення її розвитку може розраховувати на свою життєздатність, динамічність і перспективи в сучасному конкурентному просторі.

Становленню фінансової системи Козацької держави сприяла внутрішня економічна політика Богдана Хмельницького (уніфікація оподаткування, дотримання єдиних правил економічної гри) та зовнішня політика (за одними напрямками – лібералізація, за іншими – протекціонізм).

Оскільки регіони різняться чинниками розвитку, то соціально-економічний розвиток не однаковий, а, відтак, податкові надходження будуть різні. Зменшення чисельності населення приводить до зменшення чисельності трудових ресурсів, а, відтак, до зменшення чисельності платників податків. Не зважаючи на те, що статистичні дані свідчать про збільшення податкових надходжень у регіонах держави за останній період, можливо стверджувати, що вони все ж зменшуються, оскільки не враховано темпи інфляції грошової одиниці.

Кожен орган регіональної влади повинен володіти своїми фінансовими джерелами, достатніми для вирішення соціально-економічних завдань конкретного регіону. Бюджетні надходження є потужними важелями стимулювання суспільного розвитку, регулювання економічного розвитку території.

Серед найвагоміших проблем місцевих бюджетів є їх розбалансованість. Причому, розбалансованість як вертикального, так і горизонтального характеру. Зокрема, щодо вертикального збалансування, то основним завданням в цьому контексті є приведення у відповідність обсягів фінансових ресурсів того чи іншого рівня регіонального управління з обсягами завдань та повноважень, які на нього покладаються.

Література:

1. Заболоцький Б. Національна економіка: підручник / Б. Заболоцький. – Львів: Новий світ-2000, 2010. – 582 с.
2. Оглоблин О. Проблема державної влади на Україні за Хмельниччини й Переяславська угода 1654 р. / О. Оглоблин // Український історик. – 1965. – № 3-4. – С. 9-12.
3. Степанков В.С. Українська державна ідея / В.С. Степанков // Історія української культури, у п'яти томах. – К.: Альтернативи, 2003. – Т. 3. – С. 151-153.
4. Пак Н.Т. Регіональна економіка: навч. посібник. – Львів: Львівська Політехніка. – 2015. – 325 с.
5. Круш П.П. Регіональне управління: навч. посібник / П.П. Круш, О.О. Кожемяченко. – К.: ЦУЛ, 2007. – 247с.
6. Урбанізація населення України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ru.wikipedia.org/wiki/Урбанизация>.
7. Населення України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Населення_України.
8. Ільяшенко В.А. Бюджетне фінансування органів місцевого самоврядування України / В.А. Ільяшенко // Держава та регіони. Серія: Державне управління. – 2010. – № 4. – С. 117-122.
9. Тенденції у фінансовому забезпеченні органів місцевого самоврядування та перспективи бюджетної реформи // Стан місцевого самоврядування в Україні в 2012 році. – Режим доступу: <http://dialogueauc.org.ua/content/stan-mistsevogo-samovryaduvannya>.
10. Звіт про виконання бюджету м. Львова за 2015 рік – Режим доступу <http://www/city-adm.lviv.ua>
11. Бюджет м. Львова 2016 рік - Режим доступу - <http://www/city-adm.lviv.ua>

References:

1. Zabolotskyi B. (2010). *Natsionalna ekonomika: pidruchnyk [A national economy: is a textbook] Lviv: is the Newworld [in Ukrainian]*.
2. Ohloblyn O. (1965) *Problema derzhavnoi vlady na Ukraini za Khmelnychchyny i Pereiaslavska uhoda 1654 r [Problem of state power on Ukraine at Khmelnychyna and Pereiaslavska agreement of 1654 p Ukrainian historian] [in Ukrainian]*.
3. Stepankov V.S. (2003) *Ukrainska derzhavna ideia [Ukrainian state idea] (Vols. 1-5): Vol. 3. Istoriiia ukrainskoi kultury [History Ukrainian culture] Lviv [in Ukrainian]*.
4. Pak N. T. (2015) *Rehionalna ekonomika: navch. Posibnyk [Regional economy train aid] Lviv, Lviv Politechnical [in Ukrainian]*.
5. Krush P.P., Kozhemiachenko O.O. (2007) *Rehionalne upravlinnia: navchalnyi posibnyk. [Regional management: train aid.] K.: Center of Educational Literature [in Ukrainian]*.
6. *Urbanizatsiia naseleennia Ukrainy (2015) [Urbanization of population of Ukraine [Electronicresource]. It is access Mode [https://ru.wikipedia.org/wiki/ Urbanizatsiia](https://ru.wikipedia.org/wiki/Urbanizatsiia)][in Ukrainian]*.
7. *Naseleennia Ukrainy (2015) [Population of Ukraine [Electronic resource]. It is access Mode [https://uk.wikipedia.org/wiki/ Population of Ukraine](https://uk.wikipedia.org/wiki/Population of Ukraine)] [in Ukrainian]*.
8. Iliashenko V.A. *Biudzhethne finansuvannia orhaniv mistsevoho samovriaduvannia Ukrainy (2010) [Budgetary financing of organs of local self-government of Ukraine] State and regions. Series: State administration. 4 117-122 [in Ukrainian]*.
9. *Tendantsii u finansovomu zabezpechenni orhaniv mistsevoho samovriaduvannia ta perspektyvy biudzhethnoi reformy (2012) [The state of local self-government is in Ukraine in 2012.]. It is access Mode [http://dialogueauc.org. ua/content/stan-mistsevogo-samovryaduvannya](http://dialogueauc.org.ua/content/stan-mistsevogo-samovryaduvannya) [in Ukrainian]*.

10. *Zvit pro vykonan byudzhetu mista Lvova za 2015 rik [Report on implementation of budget of city of Lviv for2015]. It is access Mode <http://www/city-adm.lviv.ua> [in Ukrainian].*

11. *The budget of Lviv Access 2016 [Budget of city of Lviv 2016.] It is access Mode <http://www/city-adm.lviv.ua> [in Ukrainian].*